

УДК 658.14/.17(045)

І.О. Куцакова

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядається сфера фінансових відносин, це питання вивчається в рамках подвійного аспекту: аналізу сфери фінансових відносин і аналізу фінансової сфери діяльності. Аналіз сфери фінансових відносин здійснюється на основі чотирьох критеріїв, а саме: існування відносин розподілу, фінансові відносини, як грошові відносини, ціннісна основа; характер і умови передачі; спосіб задоволення потреб.

В статті розглядається сфера фінансових відносин, вивчаючи цей аспект в рамках подвійного аспекту: аналізу сфери фінансових відносин і аналізу фінансової сфери діяльності. Аналіз сфери фінансових відносин здійснюється на основі чотирьох критеріїв, а саме: існування відносин розподілу, фінансові відносини, як грошові відносини, ціннісна основа; характер і умови передачі; спосіб задоволення потреб.

The article reviews financial relations sphere, looking at this issue under a double aspect: analysis of the financial relations sphere and analyzing the financial activity sphere. Analysis of the financial relations sphere is made on the basis of four criteria, namely: the existence of the distribution relationships, the financial relationships as money relationships, a value basis; nature and conditions of transfer; the way needs are satisfied.

Постановка проблеми. В останні роки в економіці відбуваються корінні соціально-економічні перетворення. Їх успіх багато в чому залежить від прийнятої економічної стратегії, раціональної побудови економічних відносин, у тому числі в частині фінансово-кредитної системи.

Сформовані в даний час фінансові відносини відображають загальний стан економіки країни. В умовах диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, подорожчання кредитних ресурсів, високих податкових платежів, інших негативних макроекономічних процесів, фінансова система стала нестійкою. Це призвело до зменшення фінансових і кредитних ресурсів, що спрямовуються на розвиток сільського господарства, гострого браку коштів на здійснення поточної виробничої діяльності та капітальних вкладень. Одночасно скорочення обсягів фінансової та кредитної підтримки держави супроводжується зниженням її віддачі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються визначення сутності фінансових відносин як економічної категорії та з'ясування основних критеріїв фінансових взаємовідносин досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед них: Александров А.М., Балабанов І.Т., Бірман А.М., Бородіна Є.І., Вознесенський Е.А., Володін А.А., Дробозіна Л.А., Д'яченко В.П., Ковальова А.М., Константинова

Ю.М., Окунева Л.П., Сичов М.Г., Стоянова Є.С., Точільников Г. М., Т. Коллер, Т.Коупленд, С. Пенман, У. Ландсман, Дж. Хенд, Д. Хана та інші.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Практика ефективного фінансового менеджменту знаходиться поки лише в стадії становлення, зіштовхуючись з об'єктивними економічними труднощами, недосконалістю нормативно-правової бази, недостатнім рівнем підготовки фахівців. Подальше просування країни по шляху ринкових реформ і подолання кризових економічних тенденцій дозволить повною мірою використовувати теоретичні результати і практичний досвід фінансового менеджменту.

Мета статті. Головною метою статті є розкриття сутності фінансових відносин підприємств.

Виклад основного матеріалу. Фінансові відносини – це відносини окремої особи в часі між безліччю людських відносин, що є складовою частиною економіки в цілому. З іншого боку, фінансові відносини та економічні відносини – це суспільні відносини. Фінансова наука виділяє деякі специфічні критерії (умови), які обмежують як фінансові відносини, так і інші типи відносин.

Ці критерії наступні [1]:

I. Існуючі відносини розподілу

II. Грошова вартість розподілу

III. Характер та умови передачі

IV. Спосіб задоволення потреб

I. Перший критерій - Фінанси, як операції розподілу.

Відповідно до цього критерію, а також економічного класу, соціальні відносини – це фінансово-економічний розподіл частини ВВП для задоволення соціальних потреб. Але відносини розподілу більш всеосяжні, ніж фінансові відносини, тому що:

а) відносини розподілу існують як у грошовій формі, так і в натуральній, в той час як фінансові відносини обов'язково носять грошовий характер.

б) розподіл формується як фінансовий дохід (для державних і приватних акцій) і не фінансовий дохід (особисте споживання).

Про фінансові відносини можна говорити лише у загальній формі вартісного перетворення.

II. Другий критерій - фінанси, як фінансові операції

Тип грошового перетворення є обов'язковою частиною фінансового зв'язку, який являє собою фінансові відносини. Іншими словами, не всі відносини є грошовими і фінансовими відносинами.

III. Третій критерій – характер та умови передачі – практично обмежує фінансові звіти у фінансових відносинах.

Так, для грошових операцій, що належать до фінансів, необхідно відповідати трьом обов'язковим і кумулятивним умовам[2]:

1. Мати безпосередню передачу ресурсів і купівельну спроможність.

2. Передача повинна здійснюватися без прив'язки чи негайного еквівалента, але може здійснюватися як остаточна і безкоштовно або на тимчасовій основі, як така, що підлягає відшкодуванню і виплаті процентів.

3. Ресурси для фінансування угод спрямовані на державний чи приватний сектор.

Ясне визначення характеру та умов передачі має подвійне значення:

а) у першу чергу, характерні риси роблять можливим чітке формулювання фінансових операцій, якщо передача не є еквівалентною або без негайного еквівалента, то це генерує зміни в партнерських активах, з точки зору посилення клієнта і послаблення платника.

б) По-друге, визначення характеру і умов передачі є основним критерієм для аналізу структури фінансів, може розмежовувати їх: самі фінанси, кредит, фінансовий ринок, страхування і соціальний захист, страхування речей, осіб і цивільної відповідальності, господарські фінанси, міжнародні фінанси і т.д., так як передача є остаточною і передбачає зобов'язання чи на тимчасовій основі, підлягає відшкодуванню з процентами і т.д.

Таким чином, передача - загалом - і за фінансовою природою - зокрема, - не є еквівалентною і не має безпосереднього еквівалента. Податки, субсидії та інші передачі без еквівалента, як правило, від платників податків до держави, є остаточними і не підлягаючими передачі відносинами відповідно до закону і на основі вказаних у документах зобов'язань (схема податкової ролі). Постійна передача, і без негайної вигоди, представляє самі фінансові відносини (по суті, обмежені фінанси). Передача вартості може бути зроблена тимчасово, відшкодування вартості буде обов'язковим, і супроводжуватиметься виплатою відсотків (у випадку кредиту) або добровільного погашення, яке стає обов'язковим тільки як випадкове явище (наприклад відносини зі страхування майна, людей і цивільної відповідальності).

Такі фінансові операції виникають:

- Між банками та їх клієнтами з можливістю залучення коштів тимчасово доступних ресурсів, а також надання та відшкодування кредитів;

- Між власниками і бенефіціарами грошей через фінансовий ринок;

- Між страховими установами та їхніми клієнтами, при зборі страхових премій та відшкодуванні збитків і страхових сум;

- Між учасниками з різних форм страхування та соціального захисту і установ, які керують такими фондами, при зборі внесків та виплати допомог, які виплачуються бенефіціарам, і т.д..

IV. Четвертий критерій - спосіб задоволення потреб[3].

Природа та умови передачі залежить головним чином від того, які потреби мають бути охоплені. Потреби задовольняються громадськістю - як

соціальні потреби, загального рівня і на приватні компанії – потреби для власного бізнесу.

Соціальні потреби, матеріалізовані у фінансуванні потреб різних соціальних структур і цілі є важливими суспільними потребами. Загальні державні послуги, та інші елементи державного сектора повинні підтримуватися на державних зусиллях. Зазвичай потреби у фінансуванні економічних агентів мають відповідати приватним фінансам, але іноді фінанси можуть брати участь у державному фінансуванні (наприклад, субсидії).

Залежно від того, наскільки задоволені потреби, фінансова практика виділяє два типи передачі[4]:

а) остаточна безоплатна передача, коли ресурси призначені для задоволення поточних потреб і постійної підтримки споживання. У цьому випадку кошти, що передаються, спрямовані на державні установи і на приватні підприємства, які за певних обставин, субсидуються державою.

б) передача на тимчасовій основі, зворотна з виплатою відсотків і на тимчасові потреби.

У цьому випадку залучені ресурси спрямовані заявникам на кредитну позику. З іншого боку, передача може бути обов'язковою (в разі сплати податків) і добровільною (напр. добровільне страхування). Незалежно від характеру і умов передачі, у всіх цих випадках є фінансові звіти, не тому, що ми маємо справу з еквівалентами або тимчасовими вигодами.

Таким чином, фінансові відносини виникають в результаті передачі цінностей і можливості скуповування фондів в економіку або з цих фондів до різних бенефіціарів, шляхом передачі грошей, зроблених без пільг (еквівалент), а також прямим і безпосереднім, як грант або без відшкодування в деяких випадках - з метою задоволення суспільних потреб та / або приватних.

На основі синтезу, у фінансові відносини ми включаємо:

а) відносини, які виражають обов'язкову передачу грошових коштів (і, отже, вартість купівельної спроможності) без еквівалента (пільг) прямо і безпосередньо, і без відшкодування. Це є класичні фінансові відносини або відносини у фінансовому сенсі чи обмежені державними фінансами. Вони знаходять своє відображення в державному бюджеті, бюджеті соціального страхування, місцевих бюджетах, в деяких додаткових фондах і визначаються у вигляді податків і зборів, у тому числі кошти, виплачені платниками податків на соціальне та медичне страхування, які є наповнювачами державних фондів. Мета державних фінансів формується з потреб суспільства.

б) відносини, що виражають передачу вартості і силу обов'язкової покупки в грошовій формі протягом фіксованого періоду у вигляді гарантій (матеріальні), або у формі кредитних коштів, до яких прив'язаний відсоток -

якщо кредитні відносини - знаходяться під законом зворотності (включаючи державні кредити).

в) відносини, що виражають передачу вартості і силу добровільної або обов'язкової покупки, якщо це необхідно, без прямої і безпосередньої вигоди, але з можливістю наступних вигод, в разі випадкового явища. Приклади: відносини страхування майна, життя та цивільної відповідальності.

г) відносини, які виникають в процесі формування і розподілу фондів на кошти доступні для підприємств, для економічної діяльності та їх розвитку, на підставі його власного доходу, банківські кредити, випуск облігацій, продаж соціальної частини (або акції). Ці відносини називаються фінанси підприємств (або фінансами компанії) і спрямовані на досягнення прибутку в приватному підприємстві[5].

Фінансові відносини, описані у всіх чотирьох пунктах, державні фінанси, кредитні відносини, страхові відносини і фінансів компанії в широкому розумінні формують фінансові відносини. У випадку, якщо рух ресурсів між партнерами здійснюється на комерційній основі, з еквівалентом або вигодою, ми маємо справу з грошовими відносинами, які не мають фінансового характеру. Вони не належать до розповсюдження, не служать в якості особистого споживання. Вони відповідають операціям купівлі - продажу, виплаті заробітної плати, роботам або послугам, що виконуються і т.д. Навіть якщо ряд операцій мають грошово-фінансовий характер, вони мають тісний зв'язок з фінансами, що представляються як підходящі передумови для майбутніх фінансових операцій, або остаточні ефекти попередніх фінансових операцій, або використання шляхом витрачення своїх ресурсів, розподілених з фінансових фондів. Ось кілька прикладів з цієї області:

- фінансові операції, вихідні умови для майбутніх фінансових операцій:

- операції купівлі-продажу, оплата кінцевих товарів, потребує фінансових платежів, таких як податки, виплата дивідендів, погашення кредитів, процентні платежі і т.д. Або нефінансових операцій, таких як оплата придбаних товарів, оплата, платежі за послуги тощо.

- операції виплати заробітної плати, нефінансові за характером ведуть до типових фінансових платежів: податки на заробітну плату, внески у фонд по безробіттю або у фонд медичного страхування.

- спадщина і пожертвування від приватних осіб не мають фінансового характеру, але супроводжуються зобов'язаннями зі сплати податків.

- фінансові операції, які надають завершеності попереднім фінансовим операціям. До них належать, особливо у випадку операцій використання шляхом витрачення своїх ресурсів, розподілених з фінансових фондів, наприклад:

- придбання техніки, устаткування, засобів обслуговування, інвестицій, суми, що підлягають виплаті від компаньйонів;

- витрати на поточне виробництво, через запозичення у банків;
- виплата кредитів з державного бюджету;
- виплата пенсій, допомоги по безробіттю, допомоги по хворобі, вагітності та пологах, і т.д..

Можна відзначити, що є ситуації, в яких операції мають однаковий тип чи фінансовий характер, по відношенню до ресурсу призначення або якості такого одержувача. Це відповідні дотації на потреби суспільного значення та на користь окремих осіб, виплата страхових внесків, стягнення збитків або страхові суми кредитів, виданих державними фізичними особами і т.д. Слід також згадати виняткові стягнення. Податки є виключенням з принципу добровільності і кінцева передача (специфічні мита), передача права власності і втраченого часу (якщо кредит) і на чію користь передача постійного або повернення грошей обумовлене випадковими факторами (страхування). У випадку з податками, передача грошей означає вигоди. Тим не менш, податок включений у фінансові операції, тому що передача здійснюється державними або місцевими організаціями, з метою задоволення суспільних потреб. Крім того, у співвідношеннях фінансових відносин з нефінансовими організаціями, фінансові органи займаються забезпеченням найкращих умов для всіх грошових операцій. Таким чином, сфера фінансової діяльності більша, ніж обсяг фінансових операцій, або, іншими словами, сфера фінансування є більш вузькою, ніж сфера фінансових відносин, в тому сенсі, що не всі відносини є грошовими та фінансовими, а тільки ті відносини, які виражають передачу грошової вартості, припускаючи, що вона є обов'язковою і передачу купівельної спроможності, спричиняючи таким чином зміну розміру, а не лише зміну форми[6].

Зміна форми (у вигляді "товар", у вигляді "гроші" або навпаки), має місце у виробництві і торгівлі, а не є частиною області фінансів, так як фінансові відносини, ведуть лише до зміни форми і значення, не змінюючи розмір фізичної або юридичної особи.

На закінчення, фінансові відносини – це постійна грошова передача постійно, без прямих і негайних потреб з точки зору загальної задоволеності, а іноді і колективного власного бізнесу. Це є сфера фінансових відносин і предмет фінансів як економічного класу. Державні фінансові відносини являють собою грошову частину ВВП до держави, яка покриває суспільні потреби. Приватні фінансові відносини є відносини у вигляді грошового розподілу частини ВВП для потреб бізнесу, для того, щоб отримувати прибуток у своїй діяльності.

Висновки. Ефективне управління діяльністю підприємства значною мірою визначається організацією ефективних відносин підприємства. Це питання є особливо актуальним сьогодні, коли відбуваються докорінні зміни в області фінансових відносин і апарат управління фінансами перетворюється на важливу складову керівного складу господарюючого суб'єкта. Динамічний розвиток суспільства, який віддзеркалюється у всіх сферах

діяльності, призводить до значного пришвидшення темпів змін навколишнього середовища, умов функціонування окремих економічних суб'єктів, політичного та економічного клімату в країні та світі. Фінансові та економічні відносини віддзеркалюють значну частину відносин в суспільстві у сфері формування, розподілу та використання благ, знаходяться у тісному зв'язку з політичними, соціальними та культурними зв'язками як в межах окремої родини, підприємства, регіону, держави, так і на міждержавному рівні. Відповідно, розвиток фінансових відносин є певним віддзеркаленням розвитку суспільства в цілому. У цьому аспекті, дослідження трансформаційних процесів у сфері фінансових відносин підприємств є актуальним питанням, оскільки дозволяє виявити основні тенденції розвитку суспільства в цілому та визначити можливі напрямки вдосконалення фінансових та економічних відносин, вирішення протиріч, які виникають в процесі формування, розподілу та використання певних благ як окремими економічними суб'єктами в державі, так на макрорівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Morarloan Dan – Public Finance. University of Oradea Publishing House, 2004.
2. Tulai Constantin I. – Public Finance and Taxation. Publishing House Book of Science, Cluj-Napoca, 2003.
3. Anton Florin Boța – Finance and Contemporary Society, vol I, “Milestones of Integration: Public Finance”, Paralela 45 Publishing House, Pitești, 2002.
4. Condor I. – Fiscal and Financial Law. Tribuna Economică Publishing House, Bucuresti, 1996.
5. Drăcea Marcel, Berceanu Dorel Public Finance. Sitech Publishing House, Craiova, 2005.
6. Anton Florin Boța. A few considerations regarding the sphere of financial relations. Annals of Faculty of Economics, 2009, vol. 3, issue 1

УДК: 65.014.1:658.152

Кривуца А. В., Новикова І. В.

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглядаються питання, пов'язані з моделюванням процесу управління інвестиціями підприємства. Визначено основні складності, пов'язані з управлінням інвестиційними проектами. Розроблені рекомендації, які можуть бути використані в практичній діяльності підприємств.

Ключові слова: інвестиції, моделі, проекти, моделювання процесів.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с моделированием процесса управления инвестициями предприятия. Определены основные сложности, связанные с управлением инвестиционными проектами. Разработаны рекомендации, которые могут использоваться в практической деятельности предприятий.

Ключевые слова: инвестиции, модели, проекты, моделирование процессов.

The article discusses issues related to the modeling process, the investment management business. Identified the main difficulties with syazannye management of investment projects. The recommendations that can be used in practical activities of enterprises.

Keywords: investments, models, designs, modeling processes.